

-18631
23

ABIKS
KOLHOOSIDELE

A. IMAKAEVU

KALKUNIKASVATUS

23

ARH

A-18631

23

ABIKS KOLHOOSIDELE

A. IMAKAEVU

KALKUNIKASVATUS

23

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1950

SISUKORD

Sissejuhatus	1
Kalkunifarmi organiseerimine	4
Kalkunite tõud	9
Tõuaretustöö	10
Hautamine	12
Kalkunitibude üleskasvatamine	13
Kalkunitibude hooldamine	20
Kalkunite söödad	21
Kalkunitibude söötmine	24
Täiskasvanud kalkunite söötmine	27
Kalkunite pidamine	31
Abinõud kalkunite ja kalkunitibude haigestumise ärahoidmiseks	35
Kasutatud kirjandus	36

ARHIIVKOGU

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

8662

Vastutav toimetaja S. Härma.

Kaanejoonise valmistanud E. Annus.

Tehniline toimetaja E. Plaks.

Ladumisele antud 21. VIII 1950. Trükkimisele antud 6. X 1950. Paber 56:79 sm, 1/16. Trükiarv 2500. Trükipoognaid 2,25. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 1,80, Arvutuspoognaid 2,13, MB-08200. Tellimise nr. 3535. Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk tn. 2.

На эстонском языке.

А. Имакаеву. Выращивание индеек.

Hind 50 kop.

SISSEJUHATUS

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee määruse „Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan (1949—1951)“ edukaks täitmiseks Eestimaa K(b)P Keskkomitee III pleenum otsustas kodulindude osas: „Suurendada ühisomandiks olevate kodulindude arvu kolhoosides 1949. aasta lõpuks vähemalt 50 000-ni, 1950. aasta lõpuks vähemalt 200 000-ni ning 1951. aasta lõpuks vähemalt 700 000-ni.“

Samas määrati kindlaks iga kolhoosile lindude miinimumarvud. Nimelt peab iga kolhoos pidama täiskasvanud kodulinde (pardid, haned ja kalkunid kanadeks ümber arvestades) teraviljakultuuride külvipinna olemasolu korral: kuni 100 ha 200 lindu, 101—200 ha 400 lindu, 201—400 ha 750 lindu, 401—700 ha 1 400 lindu, 701—1 000 ha 2 000 lindu, 1 001—1 500 ha 3 100 lindu, üle 1 500 ha 4 500 lindu.

Kolhoosides kasvatavaid kodulinde arvestada miinimumi täitmisel: üks part kahe kana eest, üks hani või üks kalkun nelja kana eest.

Teiste linnukasvatusharude hulgas on kalkunikasvatus üks tulutoovamaid. Kalkun annab „valge liha“ kategooriasse kuuluvat, kergesti seeduvat ja kergesti omastatavat linnuliha, mis on eriti väärtuslik toit laste ja haigete dieedis.

Kalkun on kõige suurema eluskaaluga kodulind. Täiskasvanud pronks-isaskalkun kaalub 12—16 kilogrammi ja enam. Noorlindude õige söötmise ja pidamise juures võivad kuue kuu vanused isaskalkunid kaaluda 8—9 kg ja emas-kalkunid 5—6 kg. Igast noorest emaskalkunist võib saada kevadkuudel, kuni 1. juunini 30—40 muna. Neist võib üles kasvatada vähemalt 20—25 noort kalkunit ning aasta lõpuks võib neist saada vähemalt 100 kg liha. Niiviisi võib iga majand saada väga tagasihoidliku arvestuse juures 10 pronkskalkunist 1 tonn hinnalist dieetilist ja maitsvat liha. Et kalkun muneb hea hoolitsuse ja pidamise puhul

vähemalt 60 muna, siis, kasutades osagi neist, nimelt kuni juunini või juulini munetud munadest haudemunadeks, võib olemasolevast kalkunikarjast saada ligi kaks korda rohkem liha.

Kuid vaatamata kõigele eespoolöeldule pole meil kalkunikasvatus senini levinud.

Põhjus seisab enamasti selles, et linnukasvatatajail on mingisugune aukartus selle linnu ees: arvatakse, et kalkunit on niisama raske kasvatada, kui tore ta on. Tõeliselt aga seal, kus on kasvatatud ükskõik missugust kodulindu, võib niisama hästi kasvatada ka kalkunit.

KALKUNIFARMI ORGANISEERIMINE

Kalkunikasvatuse organiseerimisel tuleb kolhoosi või sovhoosi tootmisplaani alusel kõigepealt projekteerida lindude arvu kasv järgnevas lähemaks 3—5 aastaks.

Kalkunite söödabaas ja söödatarve. Teiseks tuleb välja arvestada kalkunikarja teravilja, valgurikaste ja ka teiste söötade tarve aastas.

NSV Liidu vennasvabariikide linnukasvatuse sovhoosides on kalkunitele püstitatud alljärgnevad söödanormid kilogrammides aasta kohta kinnistes ruumides ja jooksu-aedades pidamise puhul.

Ligikaudne söödatarve kalkuni kohta aastas
(kilogrammides)

Sööda nimetus	Täiskasvanud linnud	Noorkalkunid 5 kuuni	Remontnoorlinnud
Teravili ja jahud	50,0	14,8	16,1
Loomsed söödad (kuivad)	3,0	1,5	1,0
Pärm	1,8	0,2	0,5
Kuivatatud hein	5,0	0,3	1,7
Porgandid	3,5	0,2	2,0
Haljassööt (rohi)	6,0	3,0	1,5
Kartul	8,0	—	3,0
Juurviljad	3,5	0,3	1,5
Mineraalained	4,0	1,1	1,3
Piimasaadused (lõss)	4,0	1,1	1,3

Nagu juba öeldud, on esitatud normatiivid umbkaudsed, antud ainult orienteerumiseks. Juhul, kui linde peetakse karjamaal, kus nad leiavad palju rohusööta, ja kui ratsiooni on võetud teravilja asendavaid söötasid, võib jõusöötade hulka täiskasvanud linnu kohta vähendada aastas 27 kilogrammini.

Mahlakad söödad (juurviljad), kartul ja haljassööt peavad olema kindlustatud omast majapidamisest. Plaanis tuleb märkida ka kõik teised kohapealsed söötade saamise võimalused, nagu piimasaadused, liha- ja konservitööstuse jäätmed, veskite ja teiste tööstusettevõtete saadused.

Ühes söödatarve arvestusega on soovitav koostada ka üksikute söötade ettevalmistamise ja töötlemise plaan, eriti vastavate riistade ja inventari osas (söödapurustajad, kartuli- ja lihakeedukatlad, künad söötade segamiseks ja nende purustamiseks) ning ruumid söötade ettevalmistamiseks ja hoidmiseks.

Farmi õige ja hoolas varustamine söötadega on kindlaks eelduseks kalkunikasvatuse edukusele.

Uiteväljad. Selleks eraldatakse maatükk täiskasvanud kalkunite ja kalkunitibude karjatamiseks. Uitevälja suurus arvestatakse järgmiselt:

1. Ühe põhikarja emaskalkuni kohta arvestatakse 20—50 m² piiratud pindala, s. o. kalkuniruumidega külge-nevaid jooksuaedu, ja uitevälja 100 m² tarastamata maa-aladel karjatamiseks.
2. Ühele nooremale, s. o. alla 60—80 päeva vanusele kalkunitibudele arvestatakse 0,5 m² põrandapinda jooksuaiaks.
3. Ühele vanemale, üle 60—80 päeva vanusele noorlinnule laagriviisilise pidamise puhul vabal karjamaal arvestatakse kogu noorlinnu üleskasvatamise perioodiks, s. o. tema 5—6 kuu vanuseks saamiseni, umbes 50—80 m² hea rohukasvuga karjamaad.

Need antud maatükkide suurused on umbkaudsed ja neid võib suurendada või vähendada olenevalt majandi võimalustest ja rohumaade väärtusest. Igal juhul tuleb aga uiteväljade projekteerimisel meeles pidada, et kalkunid on oma loomult uitajad linnud ja vajavad avaraid karjamaid.

Põhinõudeid ehitiste suhtes. Kalkunifarmi

jaoks uute ehitiste rajamisel tuleb maa-ala valikut teostada suure ettevaatuse ja hoolega ning koos kohaliku veterinaararstiga.

Igal juhul tuleb kalkunifarmi asukohaks valida kuiv, lõuna- või kagupoolse nõlvakuga ja tuulte eest varjatud maa-ala, võimalikult liivsavi- või saviliivapinnasega. Niisugusel maal sulab lumi varakult, vihma- ja lumevesi valguvad kergesti ära ja lõunapoolne külg on vaba päikesepaisetele.

Ehitise asupaiga valikul tuleb silmas pidada ka uiteväljade rajamise ja kalkunitele hea joogivee saamise võimalust.

Puit on lindla parimaks ehitusmaterjaliks. Et vältida näri- ja teepääsemist lindla ruumidesse, tuleb see ehitada niisugusele vundamendile, millesse on segatud šlakki või klaasikillustikku. Puitpõrand ja -lagi peavad olema talvel hästi soojapidavad ja kuivad, sest kalkunid on niiskuse ja tuuletõmbuse suhtes eriti tundlikud.

Lindla akende valguspind peab võrduma vähemalt ühe kaheksandikuga (1:8) põrandapinnast, kusjuures kõik kalkuniruumide aknad, tingimata aga tibula aknad, peavad asetsema lõunapoolses seinas. Akendepoolses seinas peavad olema ka käiguavad lindude pääsemiseks uiteväljadele.

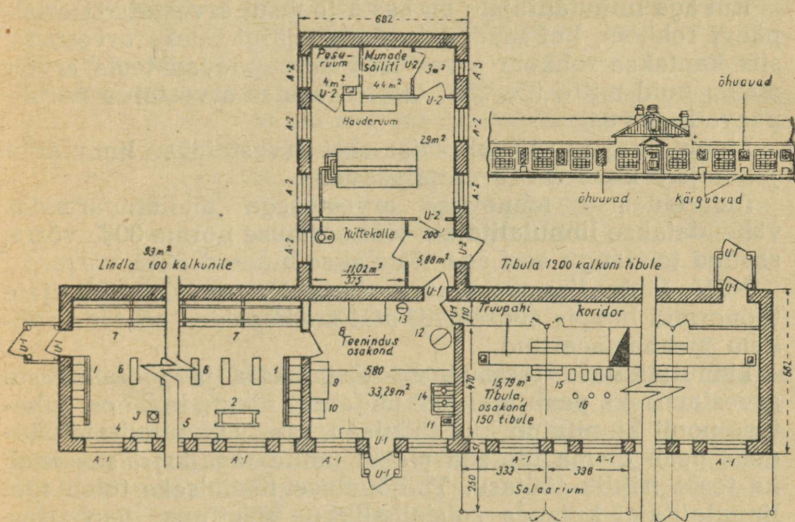
Linnusaaduste Teadusliku Uurimise Instituut on välja töötanud lindla põhiplaani 100 täiskasvanud kalkunile ja 1 200 kalkunitibule (joonis 1). Selle põhiplaani alusel on võimalik muuta ruume suuremaks ja väiksemaks.

Majanduslikel kaalutlustel on tähtis kohandada kalkunite ja tibude ruumideks majandis olevad tühjad ruumid.

Ka jooksuaedade tarastamiseks tuleb kasutada võimalikult kohalikku ja kättesaadavat materjali.

Töö organiseerimine. Kalkunifarmi töö edukus oleneb linnutalitajast, seepärast tuleb farmi organiseerimisel kõigepealt välja valida linnutalitajad, kes armastavad linde, on hoolsad ja korralikud oma töös, ning pidevalt täiendavad oma teadmisi kalkunikasvatuse alal.

Linnutalitajate hulk oleneb kalkunite arvust. Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1948. aasta 16. juuli määruse nr. 668 kohaselt kinnistatakse kolhoosi linnukasvatusefarmide linnutalitajale 100 täiskasvanud kalkunit või 300 kalkunitibu.

Joonis 1. Kalkunifarmi põhiprojekt 100 täiskasvanud linnule. Sisustus: 1 — pesad; 2 — supelvann; 3 — jooginõu; Söödanõud: 4 — heinte- ja juurviljade; 5 — mineraalainete; 6 — pehme sööda; 8 — tera- ja jahusegude jaoks; 7 — magamisõrred; 9 — haudumispuur; 10 — haige linnu eraldamise puur; 11 — söötade segamise küna; 12 — veenõu; 13 — kaanega kaetud kast korjuste jaoks; 14 — ahi; 15 — tibude söödanõud; 16 — jooginõud; U—1 ja U—2 uksed; A—1, A—2, A—3 — aknad.

Normipäevi arvestatakse linnutalitajale lindude, munade ja üleskasvatatud noorte lindude eest järgmiselt: iga säilinud kalkuni eest 0,20 normipäeva kuus, iga saja kalkunimuna eest 20,0 normipäeva.

Iga üleskasvatatud ja normiks äraantud, lihaks tapetud, müüdud või farmi jäetud kalkuni eest arvestatakse 0,9 normipäeva. Lindude poolt väljahautatud iga 10 noorlinnu pealt arvestatakse: kalkunitibude eest 2,5 normipäeva.

Kui linnutalitajale on aasta jooksul arvestatud normipäevi vähem, kui toodangu järgi tuleks arvestada, siis arvestatakse talle normipäevi täiendavalt aasta jooksul arvestatud ja toodangu järgi arvestatavate normipäevade vahe ulatuses.

Kui aga linnutalitajale on aasta jooksul arvestatud normipäevi rohkem, kui saadud toodangu järgi tuleks arvestada, siis kantakse rohkem arvestatud normipäevad tema arvelt maha, kuid mitte üle 25% temale aastas arvestatud normipäevade arvust.

Linnutalitajate töö juhtimise eest arvestatakse linnufarmi juhatajale kuus 5—10 normipäeva.

Individaalse munevuse arvestusega tõulinnufarmides vähendatakse linnutalitajate töökoormuse norme 30% võrra, saadud toodangu eest aga tõstetakse hindteid 50% võrra.

NSV Liidu linnukasvatussovhoosides on linnutalitajate töönormid hoopis suuremad, sest sovhoosides on tööd rohkem mehhaniseeritud.

Linnutalitajate tööjõudluse tõstmiseks ja töötulemuste arvestamiseks peab igal kalkunifarmil olema kolhoosi juhatuse poolt kinnitatud kuu-tööplaani. Iga kalkunitalitaja püüdeks peab olema ületada plaani, mille tagajärjel suureneb ka tema isiklik töötasu. Tööjõudluse tõstmiseks tuleb igal linnutalitajal kutsuda sotsialistlikku võistlusse naaberfarmide linnutalitajad ja töötada nii, et saavutatakse toodangu pidev tõus.

Edukaks töötamiseks koostatakse kalkunifarmi tööpäevakord. NSV Liidu eesrindlike kolhooside kalkunifarmide kogemuste alusel esitame näitliku tööpäevakorra munemisperioodil:

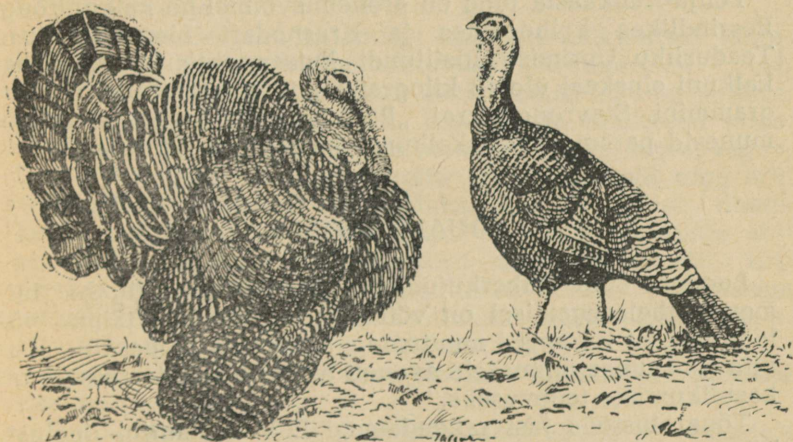
Kella	5—6-ni	—	Lindude väljalaskmine uiteväljadele, nõrkade ja haigete lindude eraldamine, terade andmine, jooginõude pesemine, jootmine ja vee vahetamine jooginõudes.
„	6—8-ni	—	Linnuruumide, uiteväljade, inventari ja seadmete koristamine ja puhastamine, pehme ja haljassööda etteandmine, põrandate pesemine ja seinte desinfitseerimine perioodiliselt lupjamise teel.
„	8—10-ni	—	Töö vaheaeg.
„	10—12-ni	—	Munade kogumine pesadest, pärmistatud sööda valmistamine õhtuseks söötmiseks, pehme sööda etteandmine, kuivsööda etteandmine söödakünnadesse ja jooginõude täitmine veega.
„	12—14-ni	—	Töö vaheaeg.

- Kella 14—16-ni — Munade kogumine pesadest, pärmistatud sööda ja kuiv sööda etteandmine.
- „ 16.30—18-ni — Töö vaheaeg.
- „ 18—19.30-ni — Munade kogumine, vee vahetamine jooginõudes, terade andmine ja söödakünade pesemine.
- „ 19.30 -ni — Tööde lõpetamine; pärast kalkunite kogunemist ruumidesse suletakse kalkuniruumid.

Soovitav on töid nii organiseerida, et kalkunid oleksid karjas kuni päikeseloojakuni.

KALKUNITE TÖUD.

Kalkuni põhitüübiks ja kõige enam levinumaks tõuks on pronkskalkun (joon. 2). See on suur ja tugev lind: täiskasvanud isaskalkun kaalub 16 kilogrammi ja rohkem, emaskalkun 9 kilogrammi. Et pronkskalkun on vastloodud tõug, armastab ta uidata avaratel karjamaadel ja väljadel. Tugevasti arenenud emainstinkti tõttu on ta ka heaks teiste lindude haudujaks. Munatoodang pronkskalkunil on keskmiselt 50—60 muna aastas, parimaill munejailt on saadud

Joonis 2. Pronkskalkun.

üle 100 muna. Munade raskus on 75—80—90 grammi, Pronkskalkunite tibud on vastupidavad ja varavalmivad. Lihaomadused on neil head.

NSV Liidu kalkunikasvatusmajandeis on levinud eriti suur pronkskalkuni eritüüp — laiarrinnaline pronkskalkun. Nende isaskalkunite eluskaal ulatub 17—19 kilogrammini, emaskalkunid kaaluvad 9—11 kilogrammi. Laiarrinnalisel pronkskalkunil on eriti tugevasti arenenud rinnalihased, lai rind ja väga head lihaomadused.

Valgeid hollandi kalkuneid leidub NSV Liidus vähe. Täiskasvanud isaskalkunite eluskaal ulatub 12 kilogrammini, emaskalkunitel 6 kilogrammini. Valge kalkun on hea munevusega ja hea lihaomadusega tõug.

Valge belstvili on uus, äsja loodud hea sigivuse ja suure elujõuga tõug. Belstvili kalkunitega toimuvad praegu NSV Liidu linnukasvatusmajandeis katsed.

Põhja-Kaukaasia pronkskalkunid on kodumaal aretatud pronkskalkunite tõug. Need kalkunid on saadud kohalike kalkunite ristamisel pronkskalkunitega. Isaskalkunid kaaluvad keskmiselt 8 kilogrammi. Emaskalkunite munatoodang on 50—60 muna aastas. Rekordikalkunid on munenud 100—140 muna aastas.

Põhja-Kaukaasia tõug on arenemisvõimeline kalkunitõug. Eesrindlikes kolhoosides ja Krasnodari Linnukasvatuse Teadusliku Uurimise Instituudi katsepunktis ulatub isaskalkuni eluskaal üle 12 kilogrammi ja emaskalkunil 6 kilogrammini. Stavropoli krai „Putj Lenina“ kolhoosi farmis munesid paremad emaskalkunid aastas üle 120 muna.

TÕUARETUSTÕO

Looduse suur ümberkujundaja I. V. Mitsurin ütleb: „Inimese vahelesegamisel on võimalik sundida iga taime- või loomavormi kiiremini muutuma, seejuures inimesele soovitavas suunas. Inimesele avaneb avar tööväli temale kõige kasulikumaks tegevuseks.“

Tõuaretustöös just rakendamegi I. V. Mitsurini õpetust. Tõuaretustöö seisab parimate tootmisnäitajatega lindude väljavalikus, nendest kõrge väärtusega kalkunikarjade loo-

mises ja nende heade omaduste kinnistamises aretuse ning edasise valiku ja põimenduse, s. o. paaride moodustamise teel.

Kuid lindude valiku ja põimendusega üksi ei tõsteta lindude tootlikkust. Akadeemik T. D. Lössenko ütleb: „Kõige paremini seatud, eesmärgile vastavate tõuloomade valik ja põimendus koos samaaegse loomade arenemist vajalikus suunas soodustavate söötmis-, pidamis- ja hooldamistingimuste parandamisega — see on peamine tee loomatõugude pidevaks täiustamiseks.“ Järelikult on tõuaretustöö ainult siis edukas, kui sellega kaasnevad ka lindude õige söötmine, pidamine ja hooldamine.

Kolhooside tõufarmides ja -sovhoosides toimub tõuaretustöö massivaliku meetodi järgi. Sel puhul valitakse parimate tootmisnäitajate ja välimiku põhjal välja parimad kalkunid, kelle järglasi kasutatakse linnukarja komplekteerimiseks. Halvemad aga praagitakse välja. Väljavaliitud lindudest moodustatakse tavaliselt sügisel sugurühmad, keda peetakse muust kalkunikarjast eraldi.

Et kalkuneid peetakse peamiselt lihasaamise otstarbel, on nende tootmisnäitajaks varavalmivus, suur eluskaal, kuid ka hea munevus, munade kõrge viljastumisprotsent jm.

Sugurühmade moodustamisel noortest kalkunitest lähtutaksegi välistest tootmistunnustest. Sugukalkunil peab olema lai ja rikkalikult lihaga kaetud rind, lai selg ja kere, pikk ja sirge rinnaluu (kiil), tugevad ja lühikesed jalad. Hea sugulind peab olema aga eelkõige täiesti terve, tugev, ilma igasuguste haigustunnusteta ja vigastusteta ning erk.

Vanemil kalkuneil arvestatakse ka munevust, tibude kooruvust, munade viljastatavust jm. Kontrollpesade abil teostatakse lindude individuaalset munevuskontrolli. Esimese muna munemisel märgistatakse linnud numbritega varustatud jalarõngastega; isaslinnud märgistatakse jalarõngastega juba sugurühma üleviimisel.

Kalkunite eluskaal tehakse kindlaks lindude perioodiliste kaalumiste teel.

Sugulindudena võib kasutada hea eduga 2—4-aastasi emas- ja 1—4-aastasi isaskalkuneid.

Normaalseks paarituskoormuseks ühe isaskalkuni kohta

arvestatakse 10—12 emaskalkunit. Kuid seda koormust on nõukogude selektsioonijaamades tarbe korral suurendatud 18 emaskalkunini.

Et kalkun on veresuguluse suhtes eriti tundlik, tuleb sugulindudeks valida päritolult üksteisele võõrad emas- ja isaslinnud.

HAUTAMINE

Head haudemunad olenevad lindude söötmisest ja pidamisest.

Haudemunad peavad olema puhtad, seepärast peavad esijoones olema puhtad pesad. Ka munade kogumine peab toimuma puhtate ja kuivade kätega vähemalt kaks korda päevas. Hautamiseks kasutatakse ainult kuni 10-päevaseid värskeid mune, sest värskeimatel munadel on parem koormine ning tervemad, elujõulisemad ja tugevamad tibud. Munade vanuse kindlakstegemiseks märgitakse muna teravale otsale musta pliatsiga munemise kuupäev ja kalkuni number. Haudemuna peab olema normaalse kujuga, keskmiselt paksu ja sileda koorega terve muna.

Haudemuna säilitatakse õhurikkas, 7—12° temperatuuriga ruumis. Munad, mis on säilitatud ruumis temperatuuriga alla 5° ja üle 16°C, kooruvad halvasti. Säilitamisel tuleb mune iga päev pöörata poolringi ümber muna pikiteljele.

Enne haudumist tuleb munad läbi valgustada ja eraldada vigased munad.

Sugulindude kasvatamiseks kasutatakse märtsis, aprillis, mais ja juunis munetud mune. Hilisemaist munadest välja hautatud tibud tuleb lihakalkuniteks üles kasvatada.

Hautamist teostatakse tänapäeval suuremate kalkunikasvanduste jaoks kunstlikult, haudeaparaatidega haude-linnukasvatustsaamades. Kuid kalkunikasvanduse rajamisel algmaterjali saamiseks tuleb kasutada ka loomulikke hautamisviisi.

Loomuliku hautamisviisi puhul võivad kalkunitibusid välja haududa nii emaskalkunid kui ka kanad.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata hauduja valikule. Haudujaks tuleb valida rahulik, terve, heas toitumuses, kuid mitte liiga raske lind. Eelistada tuleb eelmisel aastal proovitud

haudujaid. Juhul, kui haudujal on parasiite, tuleb nii haudujale kui ka pesasse raputada DDT-pulbrit.

Pesadeks kasutatavad kastid asetatakse kuiva, jahedasse, vaiksesse, kergelt pimendatud kohta seina äärde. Linnul peab olema vaba ligipääs pesale. Uhte ruumi võib paigutada mitu haudujat, kuid neid ei tohi pidada koos munejate lindudega. Pesa suurus on kalkunil 75×75 sm, kanal 40×40 sm. Pesa põhja pannakse 10 sm paksune rohumätas kamaraga allapoole ja selle peale õhuke kord põhku. Kalkuni alla pannakse linnu suuruselt olenevalt 13—15—17—19 muna, kana alla 7—9—11 kalkunimuna. Hauduja lind peab mune täielikult katma. Üks kord päevas võetakse hauduja pesalt, söödetakse kuiva teraviljaga ja joodetakse puhta, värske veega ning võimaldatakse talle tuha-liivakastis suplemist. 7-ndal või 8-ndal ja 25-ndal päeval teostatakse haudemunade läbivaatust ovoskoobi abil. Viljastamata, surnud lootega, juhuslikult purunenud ja mõranenud munad kõrvaldatakse pesadest.

Otstarbekohane on korraga panna hauduma mitu lindu, sest siis on tarbe korral võimalik koondada munad väiksema arvu haudujate alla ja vabaksjäänud lindudele võib alla panna uued munad haudumiseks. Ka hiljem on võimalik väljahautud tibusid koondada ühe vanalinnu alla. Ühe kalkuni alla võib panna 20 tibu, kana alla 12 kalkunitibu.

Kalkunimunade haudumine kestab 27—29 päeva.

Koorunud tibud tuleb pesast ära võtta, munakoored kõrvaldada ja tibud riide sees soojas kohas alal hoida, kuni kõik on koorunud ja kuivanud. Hauduja alla peab alati jätma 2—3 tibu, et ta ülejäänuid pärast paremini vastu võtaks. Koorumise lõppemise järel asetatakse kõik tibud ettevaatlikult hauduja alla. Niipea kui tibud on kuivanud, antakse neile süüa, kusjuures valvatakse selle järele, et vanalind ei sööks tibudele määratud kallist sööta. Vanalindu tuleb eraldi sööta kolm korda päevas. Vanalinnu alla jäävad kalkunitibud 40—60 päeva vanuseni.

KALKUNITIBUDE ULESKASVATAMINE

Kalkunitibude üleskasvatamine on tähtsaim tööprotsess kalkunikasvatases, sest ainult õigesti üleskasvatatud linnud

on elujõulised, terved, suure eluskaalu ja hea munevusega. Katsed on näidanud, et kalkunitibud kasvavad suurepäraselt, kui söötmine ja pidamine on õigesti organiseeritud.

Kalkunitibude õige üleskasvatamine seisab tibude õiges söötmisses, pidamises ja hooldamises eriti esimese kahe elukuu jooksul, sest sel ajal on kalkunitibu eriti vastuvõtlik igasugustele välistingimustele, mõjutustele ja haigustele.

Loomulik tibude kasvatamine vanalinnu all on vähem hoolt nõudev, sest vanalind on parim tibude hooldaja nende varases eas, kuid see on teostatav ainult väiksemates linnufarmides ja väikese arvu kalkunitibude kasvatamise puhul.

Haudejaamast toodud tibud tuleb asetada õhtul vanalinnu alla väikeste vaheaegade järel ja jälgida, et vanalind võtaks kõik tibud omaks.

Loomuliku kalkunitibude kasvatamise puhul toimuvad kalkunitibude hooldamine ja söötmine samadel põhimõtetel nagu kunstliku kasvatusviisi puhul. Ka siin on peamiseks nõudeks puhtus, korralikud ruumid ja jooksuaed, kuhu ei pääse täiskasvanud linnud.

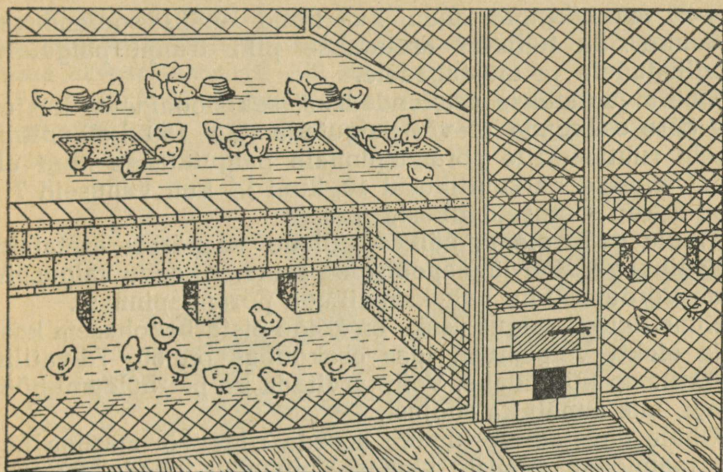
Tibula põrand kaetakse 1,5—2 sm paksuse kuiva, puhta liiva kihiga, selle peale pannakse põhuheksleid ja peenedatud turvast. Tibula tuleb iga päev puhastada ja allapanu vahetada.

Välja, otsese päikesepaiste kätte värske rohu peale viimiseks tehakse igale pesakonnale väike onn vihmakindla katusega, laudadest seinte ja põrandaga, mis on tibudele vihma kaitseks ja ööbimispaigaks. Külma puhul poevad tibud vanalinnu alla.

Onnid võivad olla ühe või kahe osaga. Ühe osaga onni suurus on 75×75 sm, kõrgus eest 75 sm ja tagant 55 sm. Kahe osaga onni suurus võib olla 120×75 sm, kõrgus 75 sm. Kahe osaga onnis on jaotatud seesmine ruum pulkadest võrega pooleks: ühel pool on magamis- ja soojendusruum, teisel pool söögiruum. Niiskuse vältimiseks asetatakse onnid jalastele.

Kunstlik tibude kasvatamine. Kolhooside ühislinnukasvandustes toimub kalkunitibude üleskasvatamine peamiselt kunstlikult, s. o. erilises ruumis, tibulas.

Kalkunitibudele ehitatav või nende kasvatamiseks kohan-

Joonis 3. Truup-kunstema.

datud tibula peab olema soojapidav, kuiv, valge, ilma tuuletõmbust tekitavate pragudeta seintes, laes ja põrandas, vihmakindla katuse ja hea ventilatsiooniga.

Et kalkunitibud vajavad esialgu eriti soojust, peab tibula olema köetav.

Suuremais majandeis toimub kalkunitibude üleskasvatamine tibulais kunstlike soojendajate, nn. kunstemade abil. Kunstemasid on mitmetüübilisi. Väikesetüübilistest kunstemadest on otstarbekohasemad kuumavee kastkunstemad. Samuti kasutatakse elektri- ja petrooleumilambiga köetavaid kunstemasid.

NSV Liidu linnukasvatussovhoosides on levinud suuretüübilised vesikeskküttega tibulad, kolhooside linnufarmides aga peamiselt truupküttega tibulad.

Truupküttega tibulates (joonis 3) ehitatakse küttele tavaliselt talitusruumi (söötade hoiuruumi). Küttelekolde mõõdud võivad olla: pikkus 75—100 sm, laius 50—75 sm ja kõrgus põrandast 75 sm. Truup ehitatakse piki tibulat serviti tellistest tugele. Sel puhul jääb truubi alla

18—25 sm kõrgune ruum, kus tibud endid soojendavad. Alumine rida telliseid asetatakse piki truupi paigutatud raudliistudele ja alustugedele.

Tibula jaotatakse osakondadeks, sektsioonideks, kusjuures ühte osakonda ei või paigutada üle 150 kalkunitibu. Ühele ruutmeetrile põrandapinnale paigutatakse kuni ühe kuu vanuseid kalkunitibusid 10, kuni $\frac{1}{2}$ kuu vanuseid 7 ja kuni 2 kuu vanuseid tibusid 5.

Tibula peab olema päikeseküllane, seepärast asetatakse kõik tibula aknad lõunapoolsesse seinu. Akende valguspind peab võrduma ühe kaheksandikuga põrandapinnast.

Kunstlikuks valgustuseks on kõige otstarbekohasem kasutada elektervalgustust. Igas osakonnas on 50—75-vatiline elektrilamp küllaldane. Võib tarvitada ka petrooleumi-hõõglampi, mis annab ka soojust.

Tibula õhustamine toimub hõreda riide või marliga kaetud raamidega avauste kaudu. Kuumadel ilmadel avatakse ka aknad. Kuid õhustamisel tuleb silmas pidada, et kalkunitibud on väga tundlikud külma ja tõmbetuule suhtes, seepärast tuleb kalkunitibusid ettevaatlikult harjutada välisõhuga.

Akende alla tehakse 30×40 sm suurused käiguavad tibude väljapääsemiseks jooksuaedadesse.

Tibulat köetakse tibude 35.—50. elupäevani, olenevalt muidugi aastaajast ja välisõhu temperatuurist.

Tibula sisustis on lihtne: kuni 10 päeva vanustele tibudele kasutatakse söödanõudeks nii suuri puhtaid lauaukikesi, et 30 tibu mahuvad ümber lauauki lähedalt sööma. Tibude vanemaks saades asendatakse lauaukid rennikujuliste söödakünadega. Et tibud ei pääseks sööta jalgadega tallama, asetatakse pikuti üle söödaküna pöörlev varb. Ka söödaküna tehakse 30 tibule.

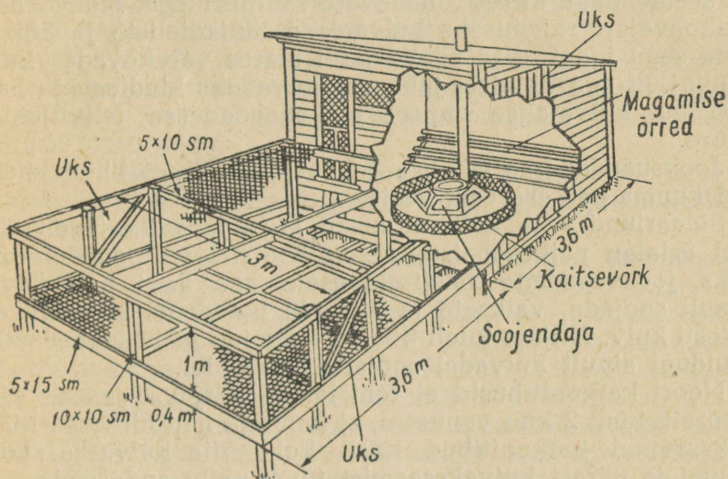
Jooginõud koosnevad savist või raudplekist veenõust ja alusest.

Üle ühe kuu vanustele kalkunitibudele tehakse ka sapitsemiskastid. Need on madalad kastid kuiva, puhta liivaga ja sõelutud puutuhaga.

15—20 päeva vanuseid kalkunitibusid tuleb juba õpetada õrtel magama. Selleks tehakse esialgu 5×5-sm läbimõõduga liistudest magamisõrred. Liistud kinnitatakse põrandast

10—15 sm kõrgusele raamile 25—30 sm kaugusele üksteisest. Liistude teravad servad ümardatakse. Iga noore tibu kohta arvestatakse 18—20 sm õrrepikkust.

Pärast 30.—40. elupäeva asendatakse need raamid alaliste magamisõrtega. Sel puhul asetatakse õrred põrandalt 40—60 sm kõrgusele.

Joonis 4. Tibude solaarium.

Tibude solaariumid ja jooksuaiad. Tibula kõrvale, akende-poolsesse külge ehitatakse tibula pikkuselt 3 m laiune laudpõrand ja traatvõrguga tarastatud plats-solaarium päikesevannide võtmiseks (joonis 4).

Solaarium jagatakse nii mitmesse ossa, kui palju on osakondi tibulas. Sanitaarsed pidamistingimused solaariumis on eriti head, sest laudpõrandalt on võimalik iga päev eemaldada liivakiht ühes tibude väljaheidetega ning uuendada liiva. Samuti on võimalik pesta solaariumi põrandaid iga päev kuuma veega ja desinfitseerida kreoliinilahuse või tuhaleelisega.

Laudpõrandaga solaariumi asemel võib teha tibula kõrvale jooksuaiad. Selleks tambitakse tibula ümbruses olev mullapind 2—3 m laiuse ribana kinni, puistatakse üle kruu-

saga ja kaetakse pealt puhta liivaga. Et aga tibud sõtkuvad ja reostavad oma väljaheidetega jooksuaia pinnase, võib see kergesti saada nakkushaiguste ja parasiitide kasvulavaks. Seepärast tuleb ka siin iga päev vahetada liivakihti ja desinfitseerida pinnas.

Jooksuaedade roheline osa tuleb korduvalt üles künda ja seemendada kiiresti idanevate kultuuridega. Pideva haljaskonveieri rajamiseks külvatakse liblikõieliste ja kõrreliste segu iga 10—14 päeva järel alates varakevadest kuni juulini. Et aga tibudele juba varakevadeks kindlustada haljassööti, külvatakse sügisel jooksuaedadesse taliviljakultuure.

Jooksuaedadesse tehakse ka varjualused, et tibud leiaksid kuuma päikese eest varju.

Solaariumi võib kalkunitibusid lasta juba 2.—3. elupäeval esialgu päikesepaistelise, vaikse ilmaga pooleks tunniks, jooksuaedade rohelisele osale aga 5.—8. elupäeval ainult soojade, vaiksete ja kuivade ilmadega, kui rohi on täiesti kuiv. Hiljem tuleb tibusid lasta iga päev jooksuaeda, kuidugi ainult kuivadel soojadel päevadel.

Noori kalkunitibusid ei tohi lasta märjaks saada, sest noorelt, kuni 2 kuu vanuseni, ei kannata nad niiskust. Märjakssaanud kalkunitibusid tuleb kohe viia kuiva ja sooja ruumi ja pärast kuivakssaamist tuleb neile anda süüa.

Viie nädala vanuselt hakkavad tibudele ilmuma pea peale punased „korallid“, nahakasved. Korallide kasvamise ajal tuleb tibusid hoolsamini sööta ja neid paremini hooldada, sest sel ajal on kalkunitibusid eriti tundelikud ja kalduvad haigustele. Pea ja kaela punetus ja korallide moodustumine lõpevad 2 kuu vanuselt. Kui korallid on juba ilmunud, on kalkunitibusid niisama vastupidavad kui täiskasvanud kalkunid.

Tibude laagri viisiline pidamine. 50.—80. elupäeval viiakse kalkunitibusid onnide, suvehoonetega avarale karjamaale. Enne seda tuleb aga tibusid pikkamööda harjutada elama kütmata tibulas madalama temperatuuri juures.

Onne on soovitatav ehitada jalastele või ratastele. Onnid on ühepoolse katusega, kerged, õhukestest laudadest ehitised. Hoone esikülje kõrgus on 1,75 m ja tagakülje kõrgus

0,75 m. Tõmbetuule vältimiseks tehakse kõik onni avaused ühte seina.

Noori linde võib karjamaadel pidada ka suurtes küünides või varjualustes. Tarbekorral võib magamiseks kasutada ka tibulaid.

Laagriviisilisel pidamisel tehakse noortele lindudele kõigisse ruumidesse magamisõrred. Õrsi peab olema nii palju, et kõik linnud vabalt ära mahuvad.

Noorte lindude karjamaad peavad asuma maanteedest ja teistest loomakasvatustehasest eemal ja seal, kus eelmise kahe aasta jooksul pole karjatatud ükskõik missuguseid või kui vanu linde.

Ainult head ja avarad karjamaad kindlustavad noorte lindude head arenemist ja kasvu ning terade ja valgusöö-tade kokkuhoidu.

Laagriperioodil on kalkunitibudele parimaks karjamaaks kõrrepõllud, sest seal varisenud terade kõrval leidub ka putukaid, tõuke ja värsket rohtu. Siin võib loobuda isegi lisasööda andmisest, mis vähendab tunduvalt kalkunitibude kasvatuse kulusid. Headeks karjamaadeks vanematele tibudele on ka niidetud heinapõllud, niidud, puuviljaaiad jt.

Kõrrepõldudel paigutatakse onnid 23 meetri, muudel maa-aladel 10 meetri kaugusele üksteisest. Kui kõrrepõldudel loobutakse lisasööda andmisest, tuleb onne iga päev edasi viia 60—70 meetri võrra endisest kohast. Muudel karjamaadel söödetakse noori tibusid ettenähtud söötmissnormide järgi 1—2 korda päevas teraviljaga või pehme söödaga. Kuid ka siin tuleb onnid iga päev edasi viia.

Kui maatükke kasutatakse karjamaana igal kolmandal aastal, võib rohumaadele külvata lutserni, ristikut või teisi mitmeaastasi kultuure.

Kui aga noori linde peab karjatama pidevalt ühel ja samal karjamaal, tuleb seal teha sügavküüdi ja külvata üheaastasi kultuure, näiteks liblikõielisi kõrrelistega.

Ka karjamaal peab noortel lindudel puhas ja värske joogivesi alati saadaval olema.

Noorte lindude laagriperiood kestab hilissügiseni. Siis komplekteeritakse põhikari, antakse teistele majanditele sugukalkunid ning praagitakse osa linde välja ja pannakse nuumale.

KALKUNITIBUDE HOOLDAMINE

Enne kalkunitibude muretsemist haudejaamadest tuleb tibula korda seada: remontida, pesta, desinfitseerida ja lubjata. Samuti tuleb korrastada ja taastada solaariumid ning uiteväljad.

Enne lindude saabumist köetakse tibula soojaks ja kontrollitakse selle soojapidavust 2—3 päeva jooksul.

Esimestel elupäevadel tuleb kalkunitibusid eriti hoolega silmas pidada. Nõrgad ja kasvus mahajäänud tibud eraldetakse eri osakondadesse ja luuakse neile paremad söötmissa pidamistingimused.

Esimestel elupäevadel vajavad tibud eriti soojust. Temperatuur tibulas ei tohi ühe meetri kõrgusel põrandast langetada alla 21—23°C. Kunstemade all, s. o. 5 sm kõrgusel põrandast, peab temperatuur olema:

1. elupäevast	—	5. elupäevani	32—31°C
6.	„	— 10.	„ 31—30 „
11.	„	— 15.	„ 30—28 „
16.	„	— 20.	„ 28—27 „
21.	„	— 25.	„ 26—25 „
26.	„	kuni soojenduse lõpuni	24—25°C.

Normaalse soojuse juures on tibud erksad ja söövad hästi. Kui tibud nurkadesse kuhjuvad ja kaeblikult siuksuvad, on neil külm. Kui nad aga lõõtsutavad, palju joovad, kuid vähe söövad, on neil liiga soe.

Esimestel päevadel on tibudel kalduvus nurkadesse kuhjuda, kusjuures paljud tibud võivad lämbuda. Et vältida tibude kuhjumist, tuleb temperatuur tibulas hoida normaalsel tasemel, kuid ka hoolitseda puhta ja kuiva allapanu eest.

Kuhjumise vältimiseks paigutatakse tibula nurkadesse õlevihud ning 15—20 päeva vanustele tibudele magamisõrred.

Parimaks allapanumaterjaliks tibulas on kuiv ja puhas liiv 1,5—2 sm paksuselt. Heaks allapanuks on ka turvas ja hekseldatud põhud 2,5—4 sm paksuselt.

Tibula allapanu peab olema kuiv ja puhas. Märg, kopitunud ning tolmunud allapanu kalkunitibudele ei kõlba.

Et kalkunitibud on väga vastuvõtlikud igasugustele hai-

gustele ja tundlikult reageerivad mustusele, tuleb kalkunite tubude ruumid, sisustis, kuid ka solaariumid ja uiteväljad hoida piinlikult puhtad. Puhastustööd tuleb teha igal pool pidevalt, iga päev ja põhjalikult, ainult siis on kalkunite tubude sanitaarsed pidamistingimused kindlustatud.

KALKUNITE SÖÖDAD

Õige söötmine seisab selles, et lindudele antakse õigeaegselt küllaldaselt määralt söötasid, mis sisaldavad kõiki vajalikke toitaineid. Lindudele vajalikud toidained, s. o. ained, mis võimaldavad tal elada, kasvada ja sigida, on valgud, süsivesikud, rasvad, mineraalained ja vitamiinid. Igal toitalnel on oma eriülesanne organismi elus ning üheainsa puudumisel ei kasuta organism täielikult ära teisi toitaineid. Selle tagajärjel tekivad organismis häired, langevad munevus, tibude kooruvus jne., järeltult peab linte söötma nii, et nad saaksid kõiki toitaineid tarvilikul hulgal ja kindlas vahekorras.

Toitained ja nende tähtsus kalkunite söötmisel. Süsivesikuid (tärglist, suhkrut jt.) vajab organism energiaallikana kehatemperatuuri säilitamiseks. Süsivesikuid saab lind teradest, teraviljasaadustest, kartuleist jm.

Valk on vajalik uute keharakkude moodustamiseks, sulgimise ajal sulgede kasvatamiseks ja munade tootmiseks. Valkusid leidub paljudes söötades, kuid nende kvaliteet on erinev. Kalkunid omastavad kergemini loomse päritoluga (liha, piim jm.) valkusid.

Rasvaineid kalkuneile söötades tavaliselt ei anta, sest rasvad võivad tekkida kehas süsivesikuist.

Mineraalainetest vajavad linnud kaltsiumi, fosforit, naatriumi, kaaliumi, rauda, mangaani jt. Kõige rohkem vajavad nad kaltsiumi ja fosforit, mis on luude ja munakoorte peamisteks koostisosadeks.

Vitamiinid on erilised toidained, mis etendavad organismi elutegevuses tähtsat osa. Ilma vitamiinideta ei saa organism omastada teisi toitaineid — valke, rasvu, süsivesikuid ja mineraalaineid.

Tähtsamaiks vitamiinideks kalkunitele on A-, B- ja D-vitamiinid. Lindude söödad aga sisaldavad tavaliselt piiratud arvul neid vitamiine.

A-vitamiin soodustab noorlindude kasvu ja kaitseb organismi nakkushaiguste eest. A-vitamiini rikkad söödad on noor rohi, varjulises kohas kuivatatud noorest rohust valmistatud hein, punane porgand, rohelised kapsalehed, spinat, salat, kalamaksaõli, loomamaks, piim jt.

D-vitamiini puudusel ei omasta organism mineraalaineid, eriti kaltsiumi ja fosforit. D-vitamiini puudusel haigestuvad noorlinnud rahhiiti, nende kasvamine on pidurdatud. Täiskasvanud linnud hakkavad D-vitamiini puudusel esialgu munema õhukese koorega mune, seejärel nahkmune ja lõpuks katkestavad munemise täielikult. D-vitamiini saab kalamaksaõlist, kuivatatud pärmist ja vastavaist preparaatidest. Kui linnud viibivad väljas, päikese käes, valmistavad nad ise D-vitamiini.

B-vitamiin suurendab munevust, tibude koorumist ja kindlustab tibude normaalset arenemist. B-vitamiini leidub pagaripärmis, liha- ja kalajahus, piimas, munades, rohus ja heas heinas ning idandatud terades ja pärmistatud jahusegudes.

Söödad. Terasöötadest kaera antakse kalkunitele tervelt, jahvatatult või hautatult 40—50% päevasest teraviljanormist. Suur sõkalde sisaldus vähendab tema söödaväärtust.

Oder ja hirss on kaerast toitvamad, sest kestade sisaldus on väiksem. Võib kasutada 30—40% söödaratsioonist. Soovitav sööta hautatult ja idandatult.

Mais on väga tärkliserikas (60%) sööt. Kollased maisisordid sisaldavad rohkem A-vitamiini, kalkunite nuumamiseks kasutatakse valget maisi.

Nisu on suurepärase sööt, kuid kalkuneile võib anda ainult inimitoiduks kõlbmatuid teri ja jäätmeid.

Rukist söödetakse kalkunitele harva ja vähestes kogustes (10—15% söödaratsioonist).

Nisukliisid võib sööta 15—20% söödaratsioonist. Nad sisaldavad võrdlemisi palju kiudainet.

Teravilja jäätmete toiteväärtus oleneb terade

ja umbrohuseemnete hulgast. Neid tuleb enne lindudele söötmist analüüsida.

Valgusöödad on loomsed ja taimsed. Noorlindude kasvatamine ja suure munatoodangu saamine on võimatu ilma valgusöödadeta. Kalkunifarmidel tuleb kõigepealt kasutada kohalikke loomseid valgusööti.

Lõss, petipiim ja kohupiim on suure toiteväärtusega sööt nii täiskasvanud kalkunitele kui ka noortele kasvavatele lindudele. Piima on parem sööta hapendatult.

Liha- ja lihakondi- ning kalajahu on väga väärtuslikud söödad. Neid ei ole soovitatav sööta üle 10—15% jõusöötade kogusest.

Verd, mis on saadud tervetest loomadest, võib sööta värskelt või kuivatatult verejahu näol 3—5% söödaratsioonist.

Kohalikke loomseid sööti — konnaliha, kulleseid, mitmesuguseid usse, limuseid, põrnikaid, tõuke ja teisi putukaid — kasutatakse 5—10% ratsioonist. Need söödad tuleb enne tarvitamist läbi keeta.

Haudumisjäätmeist kasutatakse viljastamata ja surnud lootega mune kalkunitibudele.

Taimsetest valgusöödadest võetakse kaunviljateri söödaratsiooni 5—10%.

Õlikooke ja õlitaimede seemnejahu — päevalille-, lina-, puuvillaseemne ning sojaoa kooke jt. — võib täiskasvanud lindudele ja noortele sööta peeneksjahvatatult 5—10% söödaratsioonist.

Vitamiinisöötadeks ratsioonis on esmajoones haljassööt ja hein. Rohi on seda väärtuslikum, mida värskem ja õrnem ta on. Eriti väärtuslikuks söödaks lindudele on noor lutsern, ristik, nõges ja sibul. Samuti on heaks söödaks mahlakad kõrrelised, malts jm. Söödetakse hekseldatult 25—30% söödaratsioonist. Kui kalkunid saavad uiteväljadelt vähe rohtu, võetakse söödaannusesse kuni 100 grammi haljassööti. Talvel söödetakse lindudele rohelist, varju all kuivatatud, hästi säilinud heina hekseldatult. Heina võib anda 4—12% ratsioonist.

Juur- ja mugulviljadest on sobivamaks porgand, kaalikas, peet ja kartul.

Punane söögiporgand on eriti väärtuslik juurvilj. Riivitult või purustatult antakse 10—20% ratsioonist.

Kartulit kasutatakse teravilja osaliseks asendamiseks. Päevasesse söödaratsiooni võib võtta kuni 100 grammi linnu kohta. Söödetakse keedetult.

Oksapuokkaid rohelisemalt oksakestelt antakse peenestatult (3—4 mm) 15 grammi päevas.

Silo võib anda täiskasvanud linnule 10% ratsioonist.

Kalamaksaõli on küll kallis, kuid väga väärtuslik A- ja D-vitamiini poolest, eriti kalkunitibudele ja munejatele kalkunitele. Söödetakse jahusööda hulgas 1—2 grammi linnu kohta päevas.

Press- ehk pagari pärmi B₂-vitamiini allikana antakse värskelt 5—10% ja kuivatatult 2—3% söödakaalust. Pärmis vähesuse korral rikastatakse sööti pärmistamise teel. Söötade rikastamisel B₂-vitamiiniga kasutatakse jahusegude pärmistamise kõrval ka terade idendamist.

Mineraalsöödadest teokarbid, kriit ja hästi kustutatud lubi sisaldavad rikkalikult kaltsiumi. Antakse täiskasvanud lindudele 5% ja noortele 3—4% päevase söödaratsiooni kaalust.

Kondijahu sisaldab kaltsiumi ja fosforit, antakse kuni 2% ratsioonist.

Keedusoola antakse kuni 1% söötade kaalust.

Kruusa vajavad linnud kõvade osade hõõrumiseks lihasmaos.

Puusütt antakse 2% söötade kaalust. Puusüsi absorbeerib linnu soolestikus tekkivaid gaase.

Vesi. Et linnukehad sisaldavad 55—70% ja munad 70% vett, peab lindudel olema alati saadaval puhas ja jahe vesi, mida uuendatakse vähemalt kaks korda ööpäevas.

Kalkunitele ei tohi sööta kopitunud, hallitunud, külmunud, närbunud ja muul viisil riknenud söötasid. Kalkunitele antavad söödad peavad olema värsked ja täisväärtuslikud.

KALKUNITIBUDE SÖÖTMINE

Kalkunitibude normaalne arenemine ja kiire kasv sõltuvad suurel määral just nende õigest söötmisest.

Juba varakult, kalkunitibude kasvatamise eel tuleb kalkunitibude üleskasvatamiseks varuda täisväärtuslikke sööti.

Kalkunitibude söötmine algab kohe pärast koorumist. „Putj Lenina“ kolhoosi farmis antakse esimestel elupäevadel kalkunitibudele söödaks kooritud piimas paksukskeedetud maisi-kruubiputru ja koos maisijahuga peenekshõõrutud kõvakskeedetud mune. Iga 100 kalkunitibu kohta antakse 5—6 muna ööpäevas. Esimestel päevadel võib anda ka kuivsööta, mida valmistatakse teraviljajahust, kuhu on lisatud 1,5% fosforhapu lupja ja 0,5% keedusoola. Jahusegu hulka võib segada värsket lõssi või head petipiima. Jahusegu või pehme sööt riputatakse väikestele lauatuikikestele, sest tibud ei ulatu esimestel elupäevadel künast sööma. Pehmet sööta antakse tibudele esimestel elupäevadel niisugusel hulgal, et see oleks 20—30 minuti jooksul täiesti ära söödud. Pehme sööt tehakse iga kord eraldi valmis jahusegust ja lõssist või petipiimast, segatakse hoolega läbi ning hõõrutakse veel läbi sõela. Hiljem lisatakse juurde kohupiima.

Kuivsööt, purustatud tigukarbid, kriit, purustatud kondid, peenestatud lehtpuusüsi ja peenike teravaservaline kruus ning puhas ja värsk vesi olgu kalkunitibudel alates esimestest elupäevadest alati saadaval.

Kolmandal elupäeval antakse kalkunitibudele lisaks peenekslõigatud rohelisi sibulapealseid ($\frac{1}{3}$ kogu haljassöödast), nõgese, võilille, salati, liblikõieliste ja kapsataime õrnu rootsudeta lehti.

Peenekslõigatud värsket haljassööta tuleb jaotada tibudele kas puhtalt pehme sööda vaheaegadel või segatult pehme sööda hulka. Kolmandast päevast alates võib kalkunitibudele sööta ka peenestatud kaera.

Esimestel elupäevadel söödetakse kalkunitibusid väikeste annustega, kuid 8 korda päevas võrdsete vaheaegade järel. Kahe kuu vanuseks saamise ajaks vähendatakse söötmissordi 5—6-ni.

Esimestest elupäevadest alates tuleb erilist tähelepanu pöörata nõrkadele ja kasvus mahajäänud kalkunitibudele, õpetades neid esimestest päevadest alates ära sööma oma sööti.

Kalkunitibud on väga tundlikud külmetuse, tõmbetuule

ja märjal rohul käimise suhtes, seepärast ei või noori tibusid halva ilmaga ja hommikul kastega välja lasta.

Teri hakatakse kalkunitibudele andma 1—¹/₂ kuu vanuselt. Esialgu antakse terad peenekspurustatult. Hiljem laagriperioodil võib anda juba idandatud kaera- või odrateri.

Söödakünad ja jooginõud tuleb pärast igakordset tarvita- mist puhastada, kuivatada ning iga 3—5 päeva järel desinfitseerida.

Söödanõud tuleb asetada põrandale ettevaatlikult, et vältida tibude allajäämist.

Linnukasvatuse Teadusliku Uurimise Instituut (Zagorskis Moskva oblastis) on välja töötanud järgmised kalkunitibude söötmise normid grammides tibu kohta päevas.

Vanus päevades	Keskmine eluskaal grammides	Seeduvat valku	Söödaühikuid
1—10	90	2,7	15,4
11—20	185	5,2	35,3
21—30	325	7,8	52,2
31—40	550	10,8	73,8
41—50	770	13,0	91,3
51—60	1020	16,3	117,1
61—70	1385	18,7	137,0
71—80	1773	21,3	160,0
81—90	2200	22,4	171,7
91—100	2715	24,4	191,3
101—110	3220	25,8	206,0
111—120	3550	26,6	217,0
121—130	3900	27,4	227,3
131—140	4370	28,5	241,5
141—150	4800	29,4	255,0

Linnusaaduste Teadusliku Uurimise Instituut on välja töötanud kalkunitibude tüüpatsioonid kasvuperioodide järgi (vt. lk. 27).

Tegelikult söötmisel tuleb silmas pidada, et tibud oleksid täissöönud ja et nad hästi areneksid.

Head ja maitsvat sööta sööb ka tibu paremini, omastab toitaineid paremini ja kasvab siis ka jõudsamini, seepärast tuleb ka tibude söödad vastavalt ette valmistada.

Kalkunitibude tüüpratsioonid kasvuperioodide järgi.

(Söödad on näidatud grammides ühe tibu kohta päevas)

Söödad	Teraviljapõhisöödaga ratsioon										Keedetud kartulitega ja kohalike loomsete söötadega kombineeritud ratsioon									
	Vanus päevades										Vanus päevades									
	1—5	6—10	11—20	21—30	31—40	41—50	51—60	61—90	91—120	121—150	1—5	6—10	11—20	21—30	31—40	41—50	51—60	61—90	91—120	121—150
Terasööt	5	8	20	30	50	60	80	115	145	152	5	8	17	27	37	46	61	89	111	125
Nisukliid	4	5	5	10	10	10	15	15	25	16	4	5	5	10	10	10	15	15	25	16
Kuiv loomne sööt	—	1	3	7	10	14	15	20	20	14	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Rohi, värsk	3	10	15	20	30	40	40	40	100	95	3	10	15	20	30	40	40	40	100	120
Kartul, keedetud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	20	45	48	66	90	120	120
Kohalikud loomsed söödad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,5	17	25	37	40	52	55	35
Löss	5	10	10	15	10	—	—	—	—	—	5	10	10	15	10	—	—	—	—	—
Kohupiim	—	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—	—	—	—
Munad, keedetud	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teokarbid	—	0,5	0,7	1,7	2,0	1,7	2,5	1,2	2,2	2,2	—	0,5	0,5	1,5	1,7	1,2	2,5	0,7	2,2	2,0
Kondijahu	—	—	0,5	0,2	1,0	1,5	1,0	2,5	2,5	2,2	—	—	0,7	0,5	2,2	2,0	1,0	3,0	2,5	2,5
Keedusool	—	—	—	—	—	0,1	0,1	0,3	1,0	1,0	—	—	—	—	—	—	—	0,2	0,7	0,7
Söötasid ratsioonis kokku	20	44	64	84	113	127	154	194	296	282	20	44	74	111	161	184	226	290	416	396

Märkus: Umbes üks kolmandik osa kuivi loomseid söötasid on kasulik asendada poolteise-kordse hulga õlikookidega (päevalille-, lina- või sojaoa koogid).

TAISKASVANUD KALKUNITE SÖÖTMINE

KALKUNITE SÖÖTMISE NORMID JA SÖÖDARATSIOONID

Kalkunite õige söötmise, hooldamise ja pidamise korral on nad terved ja tugevad ning neilt võib saada kõrgeid tootmisnäitajaid.

Linnukasvatuse Teadusliku Uurimise Instituut on välja töötanud näitlikud söötmisnormid kalkunitele. Kasutades neid söötmisnorme võib igauks ise välja arvestada erinevate kalkunite toitainete tarviduse.

Näitlikud söötmisnormid kalkunitele (kalkuni kohta päevas grammides).
Keskmine eluskaal 6 kilogrammi.

Munade arv kuus	Munemise protsent	Seeduvat proteiini (valku)			Söödaühikuid			Mineraalained milligrammides			Vitamiine mikrogrammides			
		suvel	kevad, sügisel	talvel	suvel	kevad, sügisel	talvel	kaltsiumi	fosforit	naatriumi	A	D	B ₂	
3	10	18,2	19,0	19,8	222	233	243	2500	1300	730	4000—6000	—	—	—
6	20	20,3	21,3	22,0	231	244	253	3000	1400	810		25	360	—
9	30	22,7	23,5	24,3	241	252	263	3500	1500	890		—	—	—
12	40	25,0	25,8	26,6	250	262	272	4000	1600	970		28	396	—
15	50	27,2	28,0	28,8	260	270	282	4500	1700	1060		30	420	—
18	60	29,5	30,3	—	269	280	—	5000	1800	1140		33	450	—
21	70	31,7	32,5	—	278	289	—	5500	1900	1220		36	480	—
24	80	34,0	34,8	—	287	298	—	6000	2000	1300		39	510	—
27	90	—	37,0	—	—	308	—	6500	2100	1360		41	590	—

Antud keskmisest eluskaalust kõrvalekaldumise korral tuleb iga 100 grammi kohta lisada või ära jätta 0,2 grammi seeduvat proteiini ja 2,3 söödaühikut.

Söötisnormide alusel võib koostada päevased söödaratsioonid vastavale kalkunirühmale.

Õige päevaratsioon peab koosnema teradest ja teravilja-saadustest, loomsetest söötadest, haljas- ja mahlakatest söötadest ning mineraalsöötadest.

Söödaratsiooni koostamisel munejate kalkunite rühmale

tuleks võtta terasööta (1—2 teraliiki) 33%, jahvatatud jõusööta (3—4 liiki) 30%, loomseid söötasid (kuivalt) 8%, haljassööta 25% ja mineraalsööta 4% ratsioonist. Mittemunejaile tuleb haljas- ja mahlakate söötade annuseid suurendada kuni 60%-ni tera- ja loomsete söötade arvel.

Linnukasvatuse Teadusliku Uurimise Instituut on välja töötanud tüüpratsioonid, arvestades kohalikke söötasid. Neid ratsioone võib tarbe korral muuta, säilitades ettenähtud toitainete sisalduse.

Tüüpratsioonid kalkunitele eluskaaluga 6 kilogrammi talveperioodiks (grammides kalkuni kohta).

Söödad	Munade arv kalkuni kohta kuus						
	ei ole	3	6	9	12	15	18
I. Terad:							
Kaer ja teravilja jäätmed	100	100	100	110	115	120	125
II. Jahusegu:							
Kaerajahu	31	35	40	42	30	31	32
Jahu teistest teravilja jäätmetest	31	34	39	35	51	52	60
Nisukliid	30	30	30	30	30	30	30
Heinajahu	50	50	40	40	30	30	20
Liha- või muu loomne jahu	—	3	6	9	12	15	18
Teokarbid	2	3,5	5	6,5	8	9,5	11
Kondijahu	0,3	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1
Keedusool	1	1	1	1	1	1	1
III. Mahlakad söödad:							
Peet	100	100	100	100	100	100	100
Punane porgand	50	50	50	50	50	50	50
Söötasid kokku	365	407	411	424	428	436	448
Seeduvat proteiini	21,9	23,9	23,3	27,2	28,8	30,8	32,8
Söödaühikuid	281,7	241,7	230,0	261,7	281,7	281,7	291,7

Väiksema või suurema eluskaalu puhul muudetakse terajahusööda annust iga 100 grammi eluskaalu kohta 2 grammi

võrra. Sügisel ja kevadel antakse tera- ja jahusöötasid 10 grammi ja suvel 20 grammi võrra vähem, kui tabelis on näidatud.

Kalkunid peavad neile määratud päevaratsiooni täielikult ära sööma. Et linnud neile antud söötasid meelsamini sööksid, tuleb söödad ette valmistada. Nii tõstavad näiteks terade idandamine ja jahusegude pärmistamine söötade maitset.

Idandamiseks kallatakse terad tunni, valatakse veega üle ja lastakse seista 1—2 ööpäeva. Pärast tõstetakse nad kastidesse 10 sm kihtidena ja pannakse sooja kohta 20—27°C juures kuni idude ilmumiseni.

Pärmistamine toimub samuti tunnides. Iga kilogrammi jahusegu kohta võetakse 1,5—2 liitrit sooja vett ja 5—10 g vees lahustatud pärmi. Kui jahumass on pärmiga hästi läbi segatud, jäetakse see 6—9 tunniks sooja ruumi seisma.

Heina tuleb valmistada täiesti noorest rohust ja kuivatada varjulises kohas. Heinajahu peab olema hästi peenes-
tatud. Seda tuleb sööta koos teiste jahusegudega.

TEGELIK KALKUNITE SÖÖTMINE

Täiskasvanud kalkunite karjatamine algab varakevadel rohu tärkamisega ja kestab hilissügiseni. Ka talvel tuleb lasta kalkuneid välja jalutama.

Karjamaadelt saavad kalkunid võrdlemisi palju bioloogiliselt täisväärtuslikku loomset sööta putukate ja põrnikate näol, samuti ka haljassööta ja metsikult kasvavate taimede seemneid.

Talvel kalkunitele koostatud söödaratsioon antakse ette: hommikul ja õhtul võimalikult idandatud teradena, päeval pehme söödana. Kuiv jahusegu on lindudel küna-
des alati saadaval. Talvel vajavad linnud ka vitamiinirik-
kaid ja mah-
lakaid söötasid. Enne munemisperioodi antakse kalkuneile kalamaksaõli 2—3 grammi päevas.

Suguhooajal peavad ratsioonis esinema ka loomsed söö-
dad. Mineraalsöödad ja puhas joogivesi olgu alati saada-
val.

KALKUNITE NUUMAMINE

Pärast seda kui on komplekteeritud kalkunite põhikari ning ära antud teistele majanditele sugukalkunid, tuleb kõik ülejäänud noored ja vanad kalkunid, kes ei kõlba sugulin-
dudeks, välja praakida tapaks. Kuid praagitud lindu võib ainult siis tappa, kui ta on nii heas toitumuses, et ta läheb kõrgemasse või esimesse sorti.

Heas toitumuses kalkuni keha ja naha värvus on valge või kollakasvalge, kusjuures nahk on sile ja läikiv. Naha all, eriti seljal, on tunda paksu rasvakihti. Niisuguse linnu rind on täidlane, suure lihatagavaraga rinna kiilu külgedel. Halvas toitumuses oleva linnu naha värvus on sinakas-punane, rasva ladestus on vähene, rinna kiil tungib tera-
valt esile.

Kalkunite nuumamine on lihtne ja edukas kõrrepõldudel. Kõrrepõldudel nuumamise aeg kestab harilikult 25—30 päeva. Lisaks antakse kalkunitele 2 korda päevas pehmet sööta (hommikul kell 5—6 ja õhtul enne magamaminemist, s. o. kell 6—7). Kui põldudel on vähe mahavarisenud teri, siis antakse veel kolmas kord lisa sööta, kell 12 päeval teri. Kui aga põldudel on rikalikult sööta, võib isegi hommikune lisa sööt ära jääda. Puhas vesi peab olema alati saadaval.

Pehme sööt võib koosneda $\frac{1}{3}$ osast keedetud kartuleist, $\frac{1}{3}$ osast odrajahust ja $\frac{1}{3}$ osast kaerajahust. Pehme sööda hulka on soovitatav segada piimasaadusi, nagu hapupiima, petipiima, kohupiima või vadakut.

Nuumamise lõpul antakse lindudele ainult teri, mida linnud parema meelega söövad ja mis tõstab liha kvaliteeti.

KALKUNITE PIDAMINE

Olgugi, et täiskasvanud kalkunid on väga leplikud linnud, on kalkunite kasvatamine tulukam paremate pidamis-
tingimuste juures. Hea hooldamisega hoitakse õigeaegselt ära ka lindude haigestumised ning haiguste levik.

Ruumid. Kalkunite tervis ja hea munevus olenevad suurel määral korralikest ruumidest, puhtast, värskest õhust ruumides, parajast temperatuurist ja liikumise võimalustest.

Kuigi kalkunid ei ole külmakartlikud linnud, tuleb ka neile ehitada või olemasolevad vabad ruumid kohandada niisuguseks, et temperatuur ei langeks seal alla 0—5°C. Sel juhul saab kevadel varem haudumismune. On oluline, et ka täiskasvanud kalkunite ruumid oleksid kuivad, küllaldaselt valged, õhustatud ja tõmbetuuleta.

Kalkunite ruumid peavad olema jaotatud osakondadesse või sektsioonidesse, kusjuures igasse osakonda mahutatakse 75—100 kalkunit. Ühe ruutmeetri põrandapinna kohta arvestatakse üks kalkun. Kitsad ruumid ei võimalda liikumist, mis soodustab kalkunite haigestumist.

Kalkunite ruumide aknad asetatakse lõunapoolsesse seinale. Aknad peavad olema nii suured, et kogu põrandapind oleks päeval hästi valgustatud.

Ruumide tuulutamise ja päikese saamise otstarbel avatakse isegi talvel —15°C juures vaiksetel, päikesepaistelisel ilmald väheseks ajaks õhuaknad. Õhustamiseks võib teha ka seinale avause, mille ette on asetatud hõreda riide või marliga kaetud raam. Akende alla tehakse 90×60 sm suurused käiguavad.

1—1½ kuud enne haudumise algust tuleb tervete, hästi arenenud kalkunite tööpäeva pikendada 13—14 tunnini kunstliku valgustusega. Kunstlikuks valgustamiseks on kõige sobivam elekter, 30—40-vatiline elektrilamp on küllaldane 10 m² põrandapinna valgustamiseks. Ka võib kasutada petrooleumi-hõõglampe.

Sisustis. Kalkuniruumide igas osakonnas peavad olema magamisõrred, pesad, söödakünad, jooginõud ja sapitsemiskastid.

Magamisõrred asetatakse ruumi tagaseina, arvestades õrre pikkust 35—45 sm kalkuni kohta. Õrte vahekaugus on 70 sm. Õrred tehakse 6×9 sm läbimõõduga lattidest. Lattide teravad servad ümardatakse. Õrte alla asetatakse sõnnikulavad. Kalkunite pesadena võib kasutada lahtisi kaste ja korve. Munevuskontrolli teostamisel aga kasutatakse kontrollpesi. Kalkunite söötmiseks kasutatakse mitmesuguseid kuiv- ja pehme sööda künasid. Jootmiseks on sobiv ämber (joonis 5). Sapitsemiskastiks kasutatakse puutuha ja liivaga täidetud laiu kaste, kuhu on soovitatav raputada DDT-pulbrit. Põrandapinna vabastamiseks riputatakse sapitse-

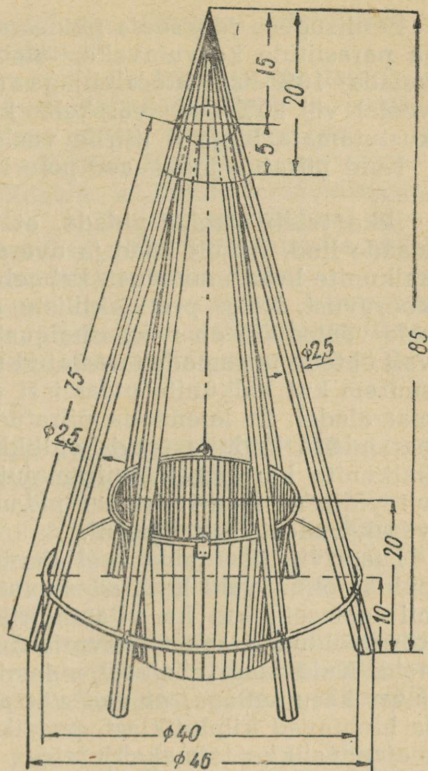
miskast tugeva traadiga üles 0,5—0,6 m kõrgusele maast.

Jooksuaiad ja uiteväljad. Et kalkunid saaksid käia iga päev igasuguse ilmaga väljas jalutamas värskes õhus ja päikese käes, tehakse kalkunimaja kõrvalle tarastatud jooksuaed. Iga päev söödetakse kalkuneid, ka talvel, väljas jooksuaias. Selleks roogitakse talvel jooksuaed lõunapoolisel kalkunimaja küljel 3—4 m laiuselt puhtaks.

Piiratud jooksuaeda on soovitatav teha kahele poole kalkunimaja või, kui seda pole võimalik, siis tuleb jaotada lõunapoolne jooksuaed pikuti kaheks osaks, et jooksuaeda saaks vahetada iga 20—25 päeva pärast. Vahelduvaid jooksuaedu tuleb seemendada suve esimesel poolel mitu korda.

Esimene külv tuleks teha sügisel, kasutades selleks talivilja. Seega on lindudele juba varakevadel kindlustatud suurepärane haljassööt.

Teisele osale jooksuaiast külvatakse varakevadel kiiresti idanevaid kultuure. Kui oras on küllalt tugev, lastakse lindudele talivilja all olevasse jooksuaeda, ärakasutatud talivilja maatükk küntakse aga üles ja seemendatakse uuesti. Pideva haljaskonveieri loomiseks külvatakse liblikõieliste ja kõrreliste segu iga 10—12 päeva järel alates varakevadest kuni juulini.

Joonis 5. Kalkunite jooginõu.

Et niisuguse jooksuaija pinnas ei muutuks nakkushaiguste ja parasiitide kasvulavaks, tuleb see enne sügiskünni üle valada 10%-lise kloorlubjaga (1 kg kloorlupja 10 liitri veele) või 20%-lise värskelt kustutatud lubjaga (1 kg kustutamata lupja 5 liitrile veele).

Kuid piiratud jooksuad pole kalkunile siiski õige karjamaa.

Ikka tuleb meeles pidada, et kalkun on avarate karjamaade lind. Ainult head ja avarad karjamaad kindlustavad kalkunite head munevust, kehaehituse tugevust ning tibude kooruvust. Kõigi profülaktiliste abinõude tarvituselevõtmisele vaatamata on nakkushaiguste hädaoht kalkunite kestvalt ühtede ja samade tarastatud uiteväljade pidamise puhul suurem kui kalkunite pidamisel avaratel või vahetatavatel maa-aladel. Et laiendada piiratud uiteväljade võimalusi ja parandada lindude tervishoidlikke tingimusi, kasutatakse kalkunite karjamaaks piiramatuid uitevälju. Niisugustel uiteväljadel laagriiviisilisel pidamisel karjatatakse linde varakevadest hilissügiseni.

Laagriiviisilisel pidamisel linnud mitte üksnes ei viibi puhtas õhus, vaid kasutades avaraid uitevälju, leiavad sealt nii loomseid kui ka vitamiinirikkaid ja mineraalsöötaid, kõrrepõldudelt aga mahavarisenud teri ja umbrohuseemneid. Kuid laagriiviisilisel pidamisel toovad kalkunid isegi suurt kasu sellega, et nad väetavad oma sõnnikuga maad ja hävitavad kilplutiklasi, peedikärsaklasi ning teisi põllumajanduslikke taimekahjureid.

Kalkunite laagriiviisilisel pidamisel tuleb soetada kalkunitele liikuvad majakesed jalastel või ratastel veetavate onnide näol.

Karjamaa tuleb varustada söödakünade ja jooginõudega.

Kalkunite ruumide ja jooksuadade puhtuse eest tuleb pidevalt hoolitseda. Mustus ja rõskus suurendavad lindude suremust ja vähendavad nende munevust.

Allapanu peab olema kuiv. Suvel on soovitatav kalkuniruumide põrandad katta 2 sm paksuse liivakihi, seda iga päev vahetades. Talvel kaetakse põrandad 10—15 sm paksuselt turbamullaga, lühikeseks lõigatud õlgede või saepuruga. Talvel uuendatakse allapanu sedamööda, kuidas see määrdub, aga vähemalt 7—10 päeva ja turbamulla puhul

15—20 päeva takka. Pesades olevat allapanu tuleb vahetada vähemalt 7—10 päeva takka.

Eriti hoolega tuleb puhastada lindla käiguavade ümbrus, sest sinna koguneb rohkem pori. Ka söödakünade ja jooginõude asupaiku tuleb puhtuse mõttes tihti vahetada.

Haudujad kalkunid tuleb eraldada. Kalkunite munevuse suurendamiseks tuleb ka võidelda kalkunite haudumisega. Haudujad kalkunid asetatakse eralistesse puuridesse, kus neid hoitakse 1—2 päeva, antakse neile vett juua ja söödaks pehmet sööta. Puurid asetatakse tuule kätte.

„Putj Lenina“ kolhoosi linnufarmis asetatakse haudujad kalkunid eraldi piiratud uiteväljale ja emaskalkuniga ühes energiline isaskalkun, kes teda alati tülitab ega lase maha istuda.

ABINÕUD KALKUNITE JA KALKUNITIBUDE HAIGESTUMISE VÄLTIMISEKS

Nagu korduvalt öeldud, tuleb nii kalkunite kui ka kalkunitibude haigestumiste vältimiseks kasvatada terveid ja tugevaid kalkuneid ning luua neile tingimused, mis takistavad haiguste tekkimist ja levikut.

Lindudel ja isegi mõnedel loomaliikidel on kalkunitega ühtseid pisikuid ja parasiite, seepärast peab kalkunifarm teistest looma- ja linnukasvatusfarmidest olema vähemalt 500 meetrit eemal.

Tuleb silmas pidada, et kalkunitibud on palju õrnemad täiskasvanud lindudest ning haigestuvad hoopis kergemini halbade söötmis- ja pidamistingimuste ning vitamiinide puuduse tõttu. Arvestades seda tuleb kalkunitibude tervise säilitamiseks tarvitusele võtta vastavad ranged abinõud.

Lindude ruumid tuleb ehitada kõrgemale, kuivale, külmade tuulte eest kaitstud ja õistest ududest vabale kohale. Soostunud paika ei või kalkunifarmi üldse rajada. Õhk lindlas peab olema kuiv ja puhas ning tolmuvaba.

Päikesest kui D-vitamiini valmistajast linnu kehas oli juba juttu. Kuid päikesevalgus soodustab ka luustiku normaalset kasvu ning hävitab mikroorganisme. Seepärast tuleb linde lasta päikesevalguse kätte nii palju, kui võimalik.

Tähtis on ka lindude korralik ja õige söötmine toitvusel
täisväärtuslike söötadega.

Haiguste levimise vältimiseks tuleb esijoones pidada
puhtust. See kehtib nii ruumide, sisustise kui ka solaariu-
mide, uiteväljade ja karjamaade suhtes. Iga päev tuleb
pesta lindude joojinõud ja söödakünad igakord pärast
söötmist. Vähemalt nädalas kord pestakse kuuma leelisega
linda sisustis. Suvel pestakse ka lindla põrandat. Kaks
korda aastas, kevadel ja sügisel, desinfitseeritakse lindlat
kuuma leelise ja kreoliinilahusega ning pärast lubjatakse
20%-lise lubjapiimaga.

Nakkushaiguste tekitajaid võib leida ka linnusõnnikus,
seepärast tuleb sõnnik lindlast, eriti tibulast, hoolega ära
koristada.

Sügisel linnukarja komplekteerimise järel tuleb linnud
paigutada remonditud, desinfitseeritud ja valgendatud ruu-
midesse. Lindlasse paigutatakse talveks ainult terved
linnud.

Kunstemad ja tibulad tuleb enne tibude sissepaigutamist
tingimata hoolsasti desinfitseerida.

Kalkuneid, eriti aga tibusid, tuleb hoolega iga päev sil-
mas pidada. Haiguste ilmnemise puhul tuleb viivitata-
matult teatada veterinaararstile.

KASUTATUD KIRJANDUS:

1. V. Nurmsalu. Tibude kasvatamine. Tallinn, 1949.
2. V. Nurmsalu. Linnukasvatus kolhoosis. Tallinn, 1949.
3. S. Spungen. Kanade haigusi. Tallinn, 1949.
4. S. I. Smetnev, A. A. Ušakov. Tööd linnufarmis. Tartu, 1948.
5. Учебник по птицеводству. Под редакцией доктора биологических наук профессора Э. Э. Пенионжкевича, Москва, 1949.
6. С. И. Сметнев. Птицеводство. Москва, 1948.
7. В. П. Никитин. Птицеводство. Москва, Ленинград, 1948.
8. А. А. Превос. Разведение индеек. Москва, 1947 а.

**SARJAS „ABIKS KOLHOOSIDELE“ ON SENI
ILMUNUD:**

1. **A. TALVOJA** — Nõukogude eesrindlik põllumajandus-
teadus kolhoosipõllul
2. **A. ADOJAAN** — Kultuurkarjamaade ja -niitude raja-
mine
3. **A. PENTJÄRV** — Happeste muldade lupjamisega tõs-
tame põllukultuuride saake

Trükivigu

Lk.	Rida	On trükitud	Peab olema
3	17. ülalt	kasvatavaid	kasvatatavaid
9	6. "	19.30-ni	19.30 —
26	3. "	1—½	1—1½
30	13. "	Päristamine	Pärmistamine

19. **A. KELL** — Noorloomade kontrareetamine
20. **E. LAANELA** — Silo valmistamine
21. **V. LAARMANN** — Sõnniku- ja virtsahoidlate ehitamine
22. **O. HALLIK** — Happeste muldade lupjamise tähtsus
heinavälja-külvikordade sisseviimisel

Tähtis on ka lindude korralik ja õige söötmine toitvusel
täisväärtuslike söötadega.

Haiguste levimise vältimiseks tuleb esijoones pidada
puhtust. See kehtib nii ruumide, sisustise kui ka solaariu-
mide, uiteväljade ja karjamaade suhtes. Iga päev tuleb
pesta lindude joojinõud ja söödakünad igakord pärast
söötmist. Vähemalt nädalas kord pestakse kuuma leelisega
linda sisustis. Suvel pestakse ka lindla põrandat. Kaks
korda aastas, kevadel ja sügisel, desinfitseeritakse lindlat
kuuma leelise ja kreoliinilahusega ning pärast lubjatakse
20%-lise lubjapiimaaga.

3. S. Sprungen. Kanade kasvatamine. Tallinn, 1949.
4. S. I. Smetnev, A. A. Ušakov. Tööd linnufarmis. Tartu, 1948.
5. Учебник по птицеводству. Под редакцией доктора биологических наук профессора Э. Э. Пенионжkevича, Москва, 1949.
6. С. И. Сметнев. Птицеводство. Москва, 1948.
7. В. П. Никитин. Птицеводство. Москва, Ленинград, 1948.
8. А. А. Превос. Разведение индеек. Москва, 1947 а.

**SARJAS „ABIKS KOLHOOSIDELE“ ON SENI
ILMUNUD:**

1. **A. TALVOJA** — Nõukogude eesrindlik põllumajandus-
teadus kolhoosipõllul
2. **A. ADOJAAN** — Kultuurkarjamaade ja -niitude raja-
mine
3. **A. PENTJÄRV** — Happeste muldade lupjamisega tõs-
tame põllukultuuride saake
4. **A. ALLANDI** — Kolhoosi tulumaks
5. **E. KOLBERG** — Lammaste söötmine ja tallede kas-
vatamine
6. **H. POLNA** — Suvise haljassööda konveieri korral-
damine
7. **H. TUPITS** — Teravilja seemnekasvatus kolhoosides
8. **M. METS** — Lehmade kunstlik seemendus
9. **E. RUUBER** — Kuidas toota kõrgekvaliteedilist piima
10. **E. LAANELA** — Vitamiinide osatähtsus põllumajandus-
loomade söötmisel
11. **H. REIMAN** — Likvideerige põllumajandusloomade
ahtrus
12. **K. TARANDI** — Granuleeritud väetised
13. **L. BLUMENFELD** — Päevalille kasvatamine siloks
14. **E. VOOL** — Maasikakasvatus
15. **V. SMOSLOV** — Kolhoosi arvepidajale meelepidamiseks
16. Lina kasteleotus ja linavarte sortimine
17. **V. SOONIK** — Küülikute kasvatamine
18. **A. MUUGA** — Kolhoosiasulate planeerimine
19. **A. KELL** — Noorloomade kontraheerimine
20. **E. LAANELA** — Silo valmistamine
21. **V. LAARMANN** — Sõnniku- ja virtsahoidlate ehitamine
22. **O. HALLIK** — Happeste muldade lupjamise tähtsus
heinavälja-külvikordade sisseviimisel

50 kop.

A-18631

21

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00445657 2